

**G O D I Š N J A K
G R A D S K O G
M U Z E J A**

broj 5

V A R A Ž D I N 1975

Redakcijski odbor:

ILIJANIĆ prof. Mira, KOŠČEC prof. Ružica, KURTALJ Ivan, TOMIČIĆ prof. Jasna

Odgovorni urednik:

RUNJAK prof. Josip

u povodu 50. godišnjice Gradskog muzeja Varaždin

Prijevod:

prof. dr. Uroić Marija (njemački), dr. Ivy Kugli-Lentić (njemački),
mr. Vitomir Belaj (njemački), Šimek prof. Marina (njemački), Rihtarić Mirena (ruski)

Lektura:

Paska prof. Bosiljka

Za sadržaj članka odgovorni su autori

ČASOPIS TISKAN U 1000 PRIMJERAKA UZ POMOĆ SIZ-a ZA KULTURU OPĆINE VARAŽDIN

T i s a k: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin

Dr Gustav PIASEK

**PRIOLOG PROUČAVANJU RAZVOJA
ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA U VARAŽDINU
S POSEBNIM OSVRTOM NA PRVE
GODINE RADA OKRUŽNE BLAGAJNE**

Čovjek se u najrazličitijim situacijama života osjeća nemoćnim kao pojedinac, pogotovo, kada se radi o stanjima nepovoljnim za nj. Radi toga su se ljudi i nastojali na neki način osigurati stvaranjem različitih zajednica i udruženja koja će im omogućiti stjecanje i čuvanje različitih interesa. Jedan od takvih je bio čuvanje zdravlja. Davno su se javljale potrebe udruživanja zbog uzajamne pomoći upravo u takvim situacijama kada pojedinac postane privremeno ili trajno radno i privredno nesposoban, kada oboli ili mu zbog drugih razloga postane ugrožena životna egzistencija.

Takve tendencije opažamo i među građanima Varaždina od prvih početaka postojanja tog grada. Iako je Varaždin stekao status slobodnog i kraljevskog grada kao drugi po redu u ondašnjoj Hrvatsko-Ugarskoj kraljevini — isključimo li dalmatinske gradove — još 1209. godine (prvi je slobodni grad postao Kremnica),¹ to nije nipošto davalo građanima neku posebnu sigurnost. Naprotiv, često su bili meta pojedinih feudalaca koji su napadali grad ne poštujući legitimno pravo stečeno poveljom, a to je rezultiralo mogućnošću da pojedinci budu povrijeđeni i onesposobljeni za rad ili da se nađu u situaciji bez sredstava za život. Osim toga građani su Varaždina bili izloženi tim nedaćama, uz bolesti koje se inače javljaju među ljudima, posebno još specifičnom funkcijom grada u kojem se nalazilo vojno zapovjedništvo sjevernog dijela Vojne Krajine, oko kojeg se u neposrednoj blizini ratovalo s Turcima i kamo su prebjezi i vojske koje su prolazile unosile sve one bolesti koje su se oko pojava pojavljivale. Već odavno su se zbog svih tih razloga, i prije turske opasnosti, stvarale institucije namijenjene upravo ovakvoj svrsi. Ne možemo ih nazivati ubožnicima, iako su se u njima nalazili siromasi, a niti su to bile bolnice, ma da su tamo bili i bolesni. Dolazili bi onamo i putnici, beskućnici da se odmore, okrijepe i predahnu. To su bila mjesta koja su trebala zbrinuti pojedince u svim momentima njihovog stradanja, neke vrste socijalne skrbi iz najširih aspekata. Te su se institucije nazivale »domus dei«, »domus hospitalitatis«, kraće hospital ili ksenodohij u kojima »infirmi, pauperes, peregrini nec non alii transuentes caritative recipiunter«.² Vidimo dakle, nastojanje građana da zajedničkim naporima i sredstvima pomognu jedan drugomu, a

realiziranje toga treba promatrati očima vremena u kojem se to zbivalo i procijenjivati tadanjim mogućnostima i shvaćanjima.

Takove hospitale, koji su bili utočište ne samo bolesnih nego i socijalno ugroženih, nalazimo u Varaždinu od početka XIII stoljeća. Prvi su ih osnovali ivanovci 1200. godine,³ a kada su oni otišli iz Varaždina, od 1244. to nastavljaju franjevci.⁴ Iako su takvu zdravstveno-socijalnu djelatnost, kao uostalom i u drugim gradovima Evrope, provodili u početku razni crkveni redovi, imamo podatak da je jedan hospital, nevezan uz samostane, postojao u predgrađu Varaždina godine 1457.⁴ Kako se grad razvijao tijekom stoljeća, građani Varaždina, formiraju izvansamostanske, javne zavode u kojima se pruža pomoć nemoćnima, zbrinjavaju se ugroženi i liječe bolesni. U tim se institucijama već naziru elementi i principi budućih koncepcija socijalnog osiguranja, no trebamo ih shvaćati prema tadanjem duhu vremena. Na mjestu, odnosno neposrednoj blizini sadašnje zgrade na Trgu B. Adžije br. 6, sagrađenoj između 1791. i 1795. godine, postojao je prije hospital,⁴ što ponovno potvrđuje kontinuitet postojanja ne samo objekata nego i institucije koja se u gradu Varaždinu bavila zdravstvenom i socijalnom zaštitom građana unatrag mnogo stoljeća. Zanimljivo li hospitale crkvenih redova, preostaju nam još uvijek podaci da je — nazovimo to početnim socijalnim osiguranjem — ideja i rad na socijalnom i zdravstvenom zbrinjavanju građana stara u Varaždinu preko pet stoljeća.⁵ Još danas stoje zgrade sagrađene u tu svrhu. Iznad ulaza u jednokatnu zgradu u Nazorovoj ulici br. 26 vidi se vitičasti okvir žbukom prekrivenog natpisa koji je glasio: »Xenodochium civicum liberae regiae civitatis Varasdiensis ex fundamentis erectum 1776., renovatum 1827. et 1903.«⁶ i na niskoj prizemnici s trokutastim izdignućem iznad ulaza u sadašnjoj Prešemovoj ulici natpis: »Krankenhaus des Armen-Instituts MDCCCXXXIX« svjedoči o istoj namjeni i ove zgrade.

Osim navedenih javnih organizacija namijenjenih za zdravstveno i socijalno zbrinjavanje bolesnih i nemoćnih postojale su takve institucije i u statutima varaždinskih cehova. Tako npr. u pravilima pečarsko-lončarskog ceha iz 1717. godine stoji da će se potrebno liječenje pomoćnika, ako sam nema novaca, platiti iz cehovske blagajne, a korisnik će nakon ozdravljenja morati ostati kod svog majstora tako dugo raditi dok ne otplati dug i vrati novac u cehovsku blagajnu. Osim toga svaki je djetić — pomoćnik morao tjedno pridonositi u posebnu kasu, »puškicu«, određeni iznos novca koji se smio trošiti isključivo i samo za pogrebne troškove majstora, njihovih žena ili pomoćnika tog ceha.⁷

Organiziranje i osiguranje međusobne pomoći u bolesti i drugim situacijama (obnemoglost za rad, smrt i sl.) provodili su građani i putem raznih dobrovoljnih i dobrotvornih društava. 1828. je godine osnovano društvo »Varaždinska dobročinstva složnost«,⁸ koje je 1856. osnovalo prvu opću bolnicu u Varaždinu, a brinulo se i za siromahe te napuštenu djecu pomažući ih novcem i raznim drugim stvarima uz omogućavanje liječenja.⁹ 1750. godine je osnovana naoružana građanska četa grenadira i fusilira, uniformirana 1810., nazvana poslije »Varaždinska narodna garda«;¹⁰ ona osniva 1875. godine zakladu za potpomaganje udovica i siromašnih članova garde. Svrha zaklade je bila davanje pomoći udovicama ili nasljedniku umrlog člana za pokriće pogrebnih troškova kao i pružanje pomoći siromašnim članovima pri dugo-

trajnijoj bolesti. Pomoć pružena u ovakvim slučajevima međutim, nije bila nepovratna. Slično kao i u odredbama cehova korisnici pomoći zaklade Varaždinske narodne garde vraćali bi posuđeni novac bez kamata, a ako bi tko umro, tada bi se iznos novca posuđenog za liječenje odbio od predviđenog za pogrebnuinu.¹¹

1872. godine osnovali su građani »Društvo za potporu bolesnika« koje je radilo na principu »Help your self«, što se isticalo i kao geslo, a bilo je organizirano prema uzoru na neke zapadnoevropske slične organizacije. 1886. godine je ono jedino u gradu,¹² a postojalo je do 1926. god., kada je promijenilo ime u: »Prvo hrvatsko bolesničko potporno društvo u Varaždinu«. Te je godine društvo imalo ukupno 285 članova. Oni su za vrijeme bolesti imali osiguranu besplatnu liječničku pomoć, besplatne lijekove i novčanu potporu a u slučaju smrti nasljednici bi dobili određenu naknadu za pogreb.¹³ Ovdje su već jasni elementi suvremenog zdravstvenog osiguranja.

1910. godine je osnovano »Izraelitičko gospojinsko dobrotvorno društvo u Varaždinu« čija je pravila potvrdila vlada 1912. Bilo je to žensko društvo, a imalo je namjenu pomagati siromašne osobe izraelske vjere, i to izvanrednom pomoći koja nije bila uvijek u novcu, nego npr. u ogrjevu, odjeći i sl. Trajna novčana pomoć dodjeljivala se tjedno ili mjesečno onim osobama koje društvo zbog siromaštva proglasi svojim štitičenicima¹⁴ Nije se osiguralo direktno zdravstveno osiguranje.

Postojala su još razna druga zanatlijska društva, Društvo žena za pomoć djeci, za ishranu školske djece, Društvo za pripomoć školovanja srednjoškola i sveučilištaraca,¹⁵ no to su društva određenih namjena, ne isključivo radi zdravstveno-socijalnog osiguranja stricte dictu.

Obligatno zdravstveno osiguranje osnovano na temelju zakona prvi je put stvoreno u Hrvatskoj zaključkom zajedničkog Ugarsko-hrvatskog državnog sabora člankom XIV. 1891. radi podupiranja obrtnih i tvorničkih namještika u slučaju bolesti.¹⁶ Naredbom Kr. zemaljske vlade br. 15.459 od 30. ožujka 1892. ustanovljena su sjedišta i opseg rada okružnih blagajni za potporu bolesnika i tom je naredbom ustrojena i Varaždinska okružna blagajna sa sjedištem u Varaždinu za područje varaždinske županije.¹⁷ Preko lokalnog lista »Varaždinski viestnik« objavljeno je to građanima i u nekoliko su nastavaka objašnjena pravila o dužnostima poslodavaca i pravima osiguranika^{16,18,19,20}. Okružna je blagajna počela uredovanjem u Varaždinu 28. siječnja 1894. godine.²¹

Zakon je odredio da su svi poslodavci dužni prijaviti sve svoje zaposlene radnike bez obzira na spol, dob i državljanstvo.¹⁶ Pravilima Okružne blagajne je određeno da se obavezno moraju prijaviti svi radnici zaposleni u rudnicima, talionicama i sličnim radionicama koje prerađuju rude, zatim radnici u kame-nolomima, na proizvodnji pijeska i drugog građevnog materijala, radnici kod većih gradnji, zaposleni kod željeznice i u željezničkim radionicama, kod pošte, brzjava i telefona, u brodogradnji i brodarstvu, transportni radnici, prijevoznici, skladišni radnici, trgovci, pivničari, zaposleni u trgovačkim agencijama, ljekarnama; jednom riječju svi namještenici bilo kojeg privatnog, dioničarskog ili državnog poslodavca, ako rade dulje od 8 dana neprekidno i primaju plaću manju od 8 kr dnevno, odnosno manje od 200 kr mjesečno.^{16,17} Dobrovoljno se mogu učlaniti u Okružnu blagajnu — što se i preporučalo —

obrtnici, tvornički radnici i namještenici koji imaju plaću veću od 8 kr dnevno, odnosno više od 2400 kr godišnje, kao i radnici poljoprivrednih dobara članovi obitelji radnika koji se moraju obvezno prijaviti, kućne pomoćnice, kućni pomoćnici i nadničari.^{16/17}

Svrha osiguranja jest da na principu međusobne solidarnosti svi osiguranci imaju za vrijeme bolesti besplatno liječenje, lijekove, ortopedska pomagala i materijalnu pomoć dok su nesposobni za rad, te pomoć za pogrebne troškove.¹⁷

Početak članstva i korištenje prava teče kod onih koji se obvezno prijavljuju istog dana kojeg se zaposle, a kod onih koji se dobrovoljno učlanjuju slijedećeg dana nakon što budu prihvaćene njihove prijave.¹⁷

Visina doprinosa određena je prema zaradi i osiguranci su podijeljeni u tri razreda: u prvom su razredu radnici kojima plaća ne prelazi 4 fr (8 kr) i nije niža od 2 fr (4 kr) dnevno; u drugom su razredu s plaćom između 1 fr (2 kr) do 1 fr i 50 nč (3 kr), dok su u trećem razredu žene-radnice, osobe do 18 godina starosti i radnici s plaćom do najviše 60 nč (1 kr i 20 fil) dnevno. Jednu trećinu doprinosa uplaćuje poslodavac, a dvije trećine sam radnik. Mjesečni je iznos doprinosa u I razredu 32 nč za poslodavca i 64 nč za radnika; u II razredu 20 nč za poslodavca i 40 nč za radnika, a u III razredu 12 nč za poslodavca i 24 nč za radnika. Hranarina (naknada umjesto plaće) za vrijeme radne nesposobnosti iznosila je u I razredu 1 fr (2 kr), u II 50 nč (1 kr), a u III razredu 30 nč (60 fil) dnevno i u naknadu se uračunavala i nedjelja.¹⁷

Osiguranci su imali slijedeća prava: za vrijeme nesposobnosti za rad uslijed bolesti ili povrede, ali najdulje u neprekidnom trajanju od 20 tjedana, besplatnu liječničku pomoć, u slučaju poroda i primaljsku i liječničku, potrebne lijekove i sve pomoćne sprave za liječenje besplatno. Hranarina u navedenim iznosima prema razredu isplaćivala se najdulje za 20 tjedana neprekidne radne nesposobnosti, a ako osiguranik nije ozdravio, hranarina se za daljnje razdoblje umanjivala na polovicu. Isplaćivala se hranarina počevši od trećeg dana bolovanja, a roditeljama odmah, od prvog dana poroda no najviše u trajanju 4 tjedna. Pogrebnina je iznosila dvadeset puta uvećanu hranarinu, a isplaćivala se jednokratno. U koliko je osiguranik ponovno obolio od iste bolesti u roku od 8 dana nakon što je izgledalo da je ozdravio daljnje bi se bolovanje pribrajalo prethodnom kao nastavak. Ako je bolest ili povreda nastala vlastitom krivicom osiguranika zbog tučnjave, pijanstva ili »razuzdanog života«, imao bi i tada pravo na liječenje na teret okružne blagajne, ali mu se nije isplaćivala hranarina. Međutim, jedino je žena (bračna drugarica) takvog osiguranika mogla ostvarivati pravo na hranarinu uz uvjet da je s osiguranikom živjela u zajedničkom kućanstvu i ako ju je on uzdržavao svojom zaradom.¹⁷

Određeni su bili blagajnički liječnici kojima su se mogli obraćati osiguranci radi liječenja,²⁰ bilo u njegovoj ordinaciji za vrijeme određenog vremena primanja osiguranika ili u kućnoj posjeti.¹⁷ A ako bi se osiguranik obratio kojem drugom neimenovanom liječniku, tada je upravni odbor Blagajne odlučivao hoće li priznati te troškove ili ne.¹⁷ U slučaju da je osiguraniku trebalo bolničko liječenje, imao je pravo samo na najniži razred u općoj bolnici na teret blagajne. Za vrijeme boravka u bolnici nije primao hranarinu jer se

smatralo da u bolnici ima potpunu opskrbu. Obitelj osiguranika, ako ju je on izdržavao svojom plaćom, primila je za to vrijeme hranarinu koja je iznosila 50% od one koju bi osiguranik primao prema razredu u kojem se nalazio.

Osiguranik, koji bi iskorištavao Blagajnu agravacijom ili hinjenjem bolesti, bio bi kažnjen iznosom koji određuje zakon, a osim toga je trebao podmiriti Blagajni sve načinjene troškove plaćajući dvostruki doprinos tako dugo dok štetu ne nadoknadi.¹⁷ U slučaju da je Blagajna podmirila sve troškove liječenja svom osiguraniku, a te bi troškove s obzirom na zakonske propise trebao netko drugi snositi, Blagajna ima pravo odgovarajućim putem povratiti isplaćena sredstva.¹⁷

U upravljanju Blagajnom pravila su predvidjela: ravnateljstvo Blagajne koje se sastojalo od 12 članova (dvije trećine su bili osiguranici, jedna trećina poslodavci), zatim nadzorni odbor od 6 članova (4 osiguranici, 2 osigurani i neosigurani poslodavci) dok je vrhovni organ upravljanja bila glavna skupština s najviše 300 delegata i morala se sastajati u ožujku svake godine.²⁰

Prve godine postojanja, tj. do 31. XII 1894. upisalo se u Okružnu blagajnu u Varaždinu 3244 osiguranika i 656 osiguranica; ukupno ih je bilo 3900. Tijekom godine je otpao priličan broj članova, neki istupom, a neki zbog smrti (pravila su predviđala i način istupanja iz Blagajne) pa je na kraju godine u Okružnoj blagajni bio svega 1991. član. U 1894. godini je bolovao 1581 član, od toga ih je liječeno u bolnici 94, a ambulantno 1036.

U Blagajnu je u toj godini ušlo članarinom, pristupnima i globama ukupno 17.788 fr i 23 nč, a iz Blagajne je isplaćeno za:

— hranarine	3259 fr i 20 nč
— lijekove	1454 fr i 64 nč
— bolničke troškove	823 fr i 70 nč
— pogrebnine	129 fr i 80 nč
— liječničke nagrade	2194 fr i 20 nč
— primalje	63 fr
Ukupno	7924 fr i 54 nč. ²¹

U Blagajni je prestalo 9863 r. i 69. nč.

Početkom slijedeće 1895. godine je Okružna blagajna imala 1991. člana. Tijekom godine upisalo se 2104 člana, a prestalo je biti članovima 2436, pa je koncem godine Blagajna imala 1659 članova, od kojih su 724 živjeli u Varaždinu, a 935 na ostalim dijelovima županije. Od svih je članova u 1895. godini umrlo 10, od toga trojica samoubistvom, dok je bolovao 1971 član, najviše zbog bolesti probavnih organa (493).

U Blagajnu je tijekom godine primljeno 22.096 fr i 18 nč, a isplaćeno je za

— hranarine	5856 fr i 64 nč
— lijekove	3062 fr i 02 nč
— bolničko liječenje	1924 fr i 80 nč
— pogrebnine	288 fr i 60 nč
— nagrade liječnicima	3475 fr i 80 nč
— nagrade primaljama	184 fr
— uprava, pisarski troškovi, stanarina	6917 fr i 67 nč
Ukupno	21709 fr i 53 nč

Blagajna je 1895. godine završila poslovanje neznatnim viškom od svega 386 fr i 55 nč.²²

Početakom 1897. godine Blagajna je imala 1588 članova. Tijekom godine učlanio se 2871 novi član, a ispisano 2595, pa je na kraju godine bilo svega 1824 članova. Umrlo je 8 članova, a ukupno ih je bolovalo 2667. Od svih je članova bilo 1014 iz grada Varaždina, a 850 s područja županije.

U 1897. godini je ušlo u Blagajnu 21 189 kr i 14 fil, a od toga je isplaćeno za:

— hranarine	4 977 kr i 50 fil
— lijekove	4 220 kr i 96 fil
— bolničke troškove	1 465 kr
— pogrebne	256 kr
— nagrade liječnicima	4 123 kr i 60 fil
— nagrade primaljama	154 kr
— troškovi uprave, stanarina, ogrjev, kanc. materijal	5 082 kr i 14 fil ²³
Ukupno	20 279 kr i 20 fil.

1898. godine je bilo 1864 članova početkom godine. Naknadno se učlanilo 3027, a prestalo biti članovima 2750. Koncem je godine bio 2141 član. Od toga je bolovalo ukupno 3040. neki opetovano, a umrlo je 6 članova.

U blagajnu je tijekom godine ušlo 28 178 kr i 06 fil, od čega je isplaćeno za:

— hranarine	7 514 kr i 40 fil
— lijekove	4 534 kr i 12 fil
— bolničke troškove	1 398 kr i 32 fil
— pogrebne	224 kr
— nagrade liječnicima	4 885 kr i 32 fil
— nagrade primaljama	188 kr
— troškovi uprave, stanarina, ogrjev, kanc. materijal	7 171 kr i 06 fil
Ukupno	25 915 kr i 22 fil

Preostalo je iz ove godine pozitivnih 2262 kr i 84 fil²⁴.

Početakom 1899. godine Okružna blagajna je imala 2141 člana, a koncem iste godine 2248. Prosječno je tokom godine bilo 2270 članova od kojih je umrlo 12, a bolovalo 1308. Prirast broja članova u odnosu na prethodnu godinu iznosi 107.

U Blagajnu je te godine ušlo od članarina, globa, preostataka iz prethodne godine i prihoda blagajne ukupno 12 781 fr i 64 nč od čega je isplaćeno za:

— hranarine	3 204 fr
— lijekove	2 223 fr i 34 nč
— bolničke troškove	1 383 fr i 45 nč
— pogrebnine	95 fr
— nagrade liječnicima	3 033 fr i 04 nč
— nagrade primaljama	82 fr
— troškovi uprave, stanarina, ogrjev, kancel. materijal	2 375 fr i 03 nč
Ukupno	12 396 fr i 46 nč

Poslovanje Blagajne je za tu godinu završeno malim viškom prihoda od 385 fr i 18 nč.²⁵

Z a k l j u č a k

Prateći razvoj nastajanja zdravstvenog osiguranja građana Varaždina vidimo da se je ono provodilo najprije putem crkvenih i gradskih karitativno-humanitarnih institucija, zatim preko cehova i raznih dobrotvornih i dobrovoljnih društava sve do zakonske obligatnosti u formi Okružne blagajne, a kontinuitet se može utvrditi unatrag sve do 1200. godine.

1. »Varaždinski viestnik«, god. VI br. 51 od 21. XII 1895.
2. Mušič, D.: Iz povijesti bolnica, »Pro medico«, LEK Ljubljana, 2/IV:22 — 31, 1972.
3. Lentić-Kugli, I.: Varaždin nakon požara 1776. — Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1973., str. 7
4. Tartalja, H.: Povijest ljekarništva u Varaždinu, — Savez farmaceut. društava Jugoslavije, Sekcija za bolničku farmaceut. službu, II savjetovanje, Varaždin 28. IX — 1. X 1967., str. 8
5. Deduš, V.: Varaždin, »Glasnik jugoslavenskog profesorskog društva«, knjiga XVI, 11 — 12:1075, 1936.
6. Wissert, A.: Bilješke o nekim varaždinskim kućama, — Spomenica varaždinskog muzeja 1925. — 1935., Izdanje Muzealnog društva u Varaždinu, Varaždin, 1935., str. 53
7. Androić, M.: Pravila varaždinskog ceha pečara-lončara na hrvatskom jeziku iz 1717. godine s nekim podacima o varaždinskim pečarima — lončarima od 16. do 19. stoljeća, »Arhivski vjesnik«, Zagreb, XI—XII:81 — 97, 1968—1969.
8. Belošević, S.: Županija varaždinska i slob. i kralj. grad Varaždin, Zagreb, 1926, str. 155
9. Statuten des von Sr. kais. königl. apostolischen Majestät allergnädigst genehmigten Wohlthätigkeits Vereins zu Varasdin, Agram, Buchdruckerei des Karl Albrecht, 1865.
10. Belošević, S.: O.c. str. 153 — 154
11. Pravila o zakladi utemeljenoj za podporu udovica i neimućnih članova građanske uniformirane oružane fusilierske divizije i glazbene bande u slob. i kralj. gradu Varaždinu, Varaždin, 1881.
12. »Hrvatska straža«, Varaždin, god. I br. 8 od 20. III 1886.
13. Belošević, S.: O.c. str. 168 — 169
14. Pravila izraelitičkog gospojinskog dobrotvornog društva u Varaždinu, Tiskara J.B. Stiflera, Varaždin 1912.
15. Belošević, S.: O.c. str. 169 — 171
16. »Varaždinski viestnik«, god. IV br. 51 od 23. XII 1893.
17. Pravila blagajne za podporu bolesnikah okružja županije varaždinske, Knjigotiskara J.B. Stiflera, Varaždin, 1905.
18. »Varaždinski viestnik«, god. IV br. 52 od 30. XII 1893.
19. »Varaždinski viestnik«, god. V br. 5 od 3. II 1894.
20. »Varaždinski viestnik«, god. V br. 6 od 10. II 1894.
21. Izvješće upravnog odbora i kr. podžupana županije varaždinske ob uredovnom djelovanju pomenutog odbora, kr. županijske i područnih joj kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1894. — Tisak Josipa Platzerera sin, Varaždin, 1895., str. 87
22. Izvješće upravnog odbora i kr. podžupana županije varaždinske ob uredovnom djelovanju pomenutog odbora, kr. županijske i područnih joj kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1895. podneseno skupštini županije varaždinske održanoj dne 28. svibnja 1896. — Knjigotiskara S. pl. Platzerera u Varaždinu, 1896., str. 98
23. Izvješće upravnog odbora i kr. podžupana županije varaždinske ob uredovnom djelovanju pomenutog odbora, kr. županijske i područnih joj kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1897. podneseno skupštini županije varaždinske održavanoj mjeseca lipnja 1898., Platzerova knjigotiskara u Varaždinu, str. 113 — 114
24. Izvješće upravnog odbora i kr. podžupana županije varaždinske ob uredovnom djelovanju pomenutog odbora i kr. županijske i područnih joj kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1898. godine podneseno redovitoj proljetnoj skupštini županije varaždinske godine 1899., — Platzerova knjigotiskara u Varaždinu 1899., str. 123
25. Izvješće upravnog odbora i kr. podžupana varaždinske županije ob uredovnom djelovanju pomenutog odbora i kr. županijske i područnih joj kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1899., str. 134

**BEITRAG ZUR ERFORSCHUNG DER
KRANKENVERSICHERUNGSENTWICKLUNG IN VARAŽDIN
MIT BESONDERER RÜCKSICHT AUF DIE
ERSTEN ARBEITSJAHRE DER BEZIRKSKASSE**

Ohne in Einzelheiten tiefer einzugehen, wird der Versuch unternommen, die Entwicklung von Idee und Aktivität zur Gesundheits- und Sozialversorgung der Varaždiner Bürger aufzuzeigen. Die Hilfstätigkeit offenbarte sich erstmals im Jahre 1200 durch die Eröffnung eines Hospitals, sie wurde ständig aufrechterhalten durch einzelne Bestimmungen zu den Statuten der Innungen, es wurden verschiedene und freiwillige wohltätige Vereine geschaffen, von denen manche ausschliesslich dem Gesundheitsschutz und der sozialen Fürsorge zugedacht waren. Ihre Tätigkeit reicht bis ans Ende des XIX. Jahrhunderts, als eine obligate Krankenversicherung der Arbeiter gesetzliche Forderung wurde.

Die Krankenversicherung und Sorge für die sozial Gefährdeten und Hilflosen, hat, den einzelnen historischen Etappen angemessen, in Varaždin Tradition, die sich 5 Jahrhunderte zurück lückenlos verfolgen lässt. Wenn wir noch jene Institutionen, die von kirchlichen Orden gegründet und geführt worden sind, hinzuzählen, dann hat die Tradition eine Dauer von 775 Jahren.